

NOVELA ZÁKONA O POSKYTOVÁNÍ NÁHRAD ŠKOD ZPŮSOBENÝCH VYBRANÝMI ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÝMI ŽIVOČICHY: NOVÁ PRAVIDLA A PŘETRÝVAJÍCÍ VÝZVY

Mgr. Veronika Tomášková, Mgr. Kateřina Španihelová

Úvod

Dne 19. března 2025 byl ve Sbírce zákonů ČR vyhlášen zákon č. 70/2025 Sb., kterým se mění zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Jedním z uvedených souvisejících zákonů je i zákon č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy, ve znění pozdějších předpisů. V úvodu je třeba uvést, že se nejedná o novelu, která prošla celým řádným legislativním procesem, nýbrž o poslanecký pozměňovací návrh (zpracovaný ve shodě s Ministerstvem životního prostředí a Ministerstvem zemědělství). Účinnost novely zákona č. 115/2000 Sb. je stanovena na 1. ledna 2026.

Náhrady škod poskytované na základě zákona č. 115/2000 Sb. představují nástroj ochrany vybraných zvláště chráněných druhů živočichů, tak aby se zvýšila jejich akceptace ve volné přírodě, zejména v souvislosti s hospodářskými zájmy člověka a snížilo se riziko jejich nezákonného usmrcování. Hrazeny jsou škody způsobené vybranými zvláště chráněnými živočichy uvedenými v § 3 zákona, konkrétně bobrem evropským (*Castor fiber L.*), vydrou říční (*Lutra lutra L.*), losem evropským (*Alces alces L.*), medvědem hnědým (*Ursus arctos L.*), rysem ostrovidem (*Lynx lynx L.*) a vlkem obecným (*Canis lupus L.*). Kromě uvedených živočichů se proplácí i škody způsobené kormoránem velkým (*Phalacrocorax carbo L.*), bez ohledu na to, že mezi zvláště chráněné živočichy nepatří. Vývoji právní úpravy škod způsobených kormoránem velkým se krátce věnuje následující kapitola.

Speciální postavení kormorána velkého

Zvláštní pozornost si zasluhuje vývoj právní úpravy týkající se kormorána velkého, který byl do zákona zařazen při jeho přijetí v roce 2000. S ohledem na rostoucí početnost jeho populace však přestal naplňovat znaky ohroženého druhu a vyhláškou č. 393/2012 Sb., která novelizovala vyhlášku č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, byl vyřazen ze seznamu zvláště chráněných druhů. Tím přestal naplňovat podmínku § 5 odst. 1 zákona č. 115/2000 Sb., podle níž je náhrada škody možná pouze za druhy, které jsou zvláště chráněné v době, kdy ke škodě došlo, čímž nárok na náhradu zanikl. V letech 2013 až 2017 tak v důsledku vyřazení kormorána velkého ze seznamu zvláště chráněných druhů uvedeného ve vyhlášce č. 395/1992 Sb. nebyly tyto škody hrazeny.

Ze samotného zákona č. 115/2000 Sb. byl kormorán velký fakticky vyřazen až v roce 2018, a to zákonem č. 197/2017 Sb. Tím samým zákonem bylo ale současně v rámci přechodných ustanovení stanoveno, že se náhrady škody způsobené kormoránem velkým na rybách proplácí, a to za roky 2018, 2019 a 2020. Tato skutečnost byla evidentně vyvolána nevolí ze strany rybářských svazů, způsobenou ekonomickými ztrátami na rybách, které v letech 2013–2017 kormorán velký způsobil. Právní konstrukce zvolená zákonem č. 197/2017 Sb. však vyvolala výkladové rozpory a Ministerstvo financí odmítlo jakékoli proplácení náhrad s tím, že novela je sporná a nevyplývá z ní jasná odpovědnost státu ve smyslu zákona č. 115/2000 Sb.

Následně byl přijat zákon č. 100/2019 Sb., kterým byl kormorán velký do zákona opět výslovně navrácen – již nikoliv jako druh zvláště chráněný, nýbrž jako samostatně uvedený druh, na který se působnost zákona, bez ohledu na úroveň jeho právní ochrany, také vztahuje. Kormorán velký tak byl výslovně vložen do ustanovení týkající se předmětu zákona (§ 1), vymezení pojmu škoda (§ 2), předmětu náhrady škody (§ 4) i podmínek nároku na náhradu škody (§ 5). Od roku 2018 se škody jím způsobené opět každoročně nahrazují. Ačkoliv bylo toto opatření prezentováno jako dočasné, jeho opakované prodlužování (aktuálně do konce roku 2026), stejně tak neúčinnost dosavadních regulačních nástrojů (například povolení odstřelu), ukazují na absenci systémového přístupu k řešení stavu.

Lze mít za to, že možnosti zákona č. 115/2000 Sb. byly v souvislosti s poskytováním náhrad škod způsobených kormoránem velkým fakticky vyčerpány a opakované „umělé“ zařazování těchto škod do působnosti tohoto zákona, nabourává systematiku i smysl právní úpravy v této oblasti. Domníváme se, že obdobné náhrady by měly být řešeny jiným legislativním či programovým nástrojem. Jako možnou alternativu lze uvést například aplikaci § 54 odst. 3 zákona o myslivosti, který stanoví, že škody způsobené zvěří, jejíž početní stavy nemohou být lovem snižovány, hradí stát. Nabízí se rovněž využití resortních programů, například v gesci Ministerstva zemědělství.

Otázka kormorána velkého a poskytování náhrad škod jím způsobených na rybách má komplexní charakter a opakovaně se jí zabývají i soudy. Není však hlavním předmětem tohoto příspěvku, proto se vrátíme k samotné novele zákona č. 115/2000 Sb. účinné od 1. ledna 2026 a jen doplníme, že novela se speciálně otázkou kormorána velkého nezabývala.

Rozšíření výčtu předmětů náhrady škody

Dosavadní právní úprava vymezovala předměty náhrady škody a související vymezení pojmů relativně úzce, což se v praxi mohlo jevit jako limitující, zejména s ohledem na chov méně tradičních druhů zvířat. Novela zákona přináší jakousi harmonizaci s veterinárním a plemenářským zákonem, neboť rozšiřuje výčet vymezených domestikovaných zvířat, na něž lze uplatnit nárok náhrady škody.

Nově jsou zahrnuta nejen běžně chovaná hospodářská zvířata (tur, prasata, ovce, kozy, drůbež, koňovítí, králíci), ale rovněž druhy méně obvyklé, jako jsou běžci (pštrosi), či velbloudovítí (velbloudi, lamy). Významné je i zařazení zvěře ve farmovém chovu, včetně jelenovitých, definované jako hospodářská zvířata podle veterinárního zákona. Naopak škody na zvěři v honitbách či v zajetí podle § 2 písm. k) a § 7 zákona o myslivosti se nepokrývají.

Významnou změnu novela přináší také v případech škod na psech. Původní úprava podmiňovala vznik nároku tím, že se muselo jednat o psa těžkého plemene, který plnil funkci ochrany vymezených domestikovaných zvířat. Nově budou hrazeny obecně škody na psech bez vazby na jejich úlohu, funkci či určení. Náhrada se tedy může uplatnit jak u pasteveckých či ovčáckých psů, tak jakýchkoliv jiných v zájmovém chovu, u kterých došlo k usmrcení nebo poranění v důsledku útoku vybraného zvláště chráněného živočicha (nejčastěji si lze představit vlka, rysa nebo medvěda).

Pokud jde o další předměty náhrady škody, zůstávají beze změny zahrnuty škody na životě nebo zdraví fyzických osob, rybách, včelstvech a včelařském zařízení, nesklizených polních plodinách, trvalých porostech, uzavřených objektech nebo movitých věcech v uzavřených objektech.

Podmínky nároku na náhradu škody

Podstatnou novinkou je změna podmínek, za který lze náhradu škody požadovat. První změnou je zrušení podmínky, podle níž dříve nebylo možné poskytnout náhradu škody lovcí za škodu vzniklou při lovu vybraného živočicha. Tato úprava byla odstraněna. Druhá změna představuje přechod od specifických a technických podmínek (uzavřený objekt, elektrický ohradník, přímý dohled) k obecně formulované povinnosti poškozeného přijmout „dostupná a přiměřená opatření k zabránění vzniku škody“. Tato podmínka neplatí, pokud nebylo oprávněně možné vznik škody předvídat. Změna se tak přibližuje současnému pojetí prevence v občanském právu. Podle § 2903 odst. 1 občanského zákoníku platí, že *nezakročí-li ten, komu újma hrozí, k jejímu odvrácení způsobem přiměřeným okolnostem, nese ze svého, čemu mohl zabránit*.

Hodnocení této podmínky však bude závislé na konkrétních okolnostech. Zároveň se domníváme, že může vést k výkladovým sporům, zejména co se týče nákladovosti, proveditelnosti a hospodářské přiměřenosti preventivních opatření. Praktickým příkladem může být situace, kdy chovatel svá zvířata běžně chová na pastvině, ale z důvodu prevence před útoky medvěda nebo rysa zvířata dlouhodobě uzavírá do stájí – sice se jedná o opatření dostupné, ale z dlouhodobého hlediska welfare zvířat a nákladů zřejmě nepřiměřené. Dále například situace, kdy bobr způsobuje opakované škody na stromech v lese. Poškozený může tuto škodu předvídat, nicméně nemůže aplikovat žádná dostupná a přiměřená opatření (například nemůže oplotit les, aby přístup bobra zabránil).

Specifický režim zákon stanoví pro škody způsobené vlkem obecným. Zde novela zákona předpokládá přijetí prováděcí vyhlášky, která stanoví konkrétní technické a organizační požadavky, jež musí poškozený splnit pro nárok na náhradu škody. Vyhlášku mají vydat Ministerstvo životního prostředí společně s Ministerstvem zemědělství. Tímto novela zákona reaguje mimo jiné na problematiku navýšení škod způsobených vlkem na stádech hospodářských zvířat v posledních letech (zejména ovcí a koz či telat). Z dosavadních zkušeností s těmito škodami vyplývá, že aktuální podmínky zákona jsou nedostatečné a neúměrně se tak zvyšuje počet škodných událostí. Například nechráněná stáda ovcí a koz představují pro vlka snadno dostupnou kořist, na kterou se, v souladu s jeho přirozeným chováním, zaměřuje. Podle dostupných informací bylo v letech 2020–2023 každoročně evidováno přes 250 škodných událostí způsobených vlkem, přičemž vyplacené náhrady přesáhly částku 7,5 mil. Kč ročně.

Předpokládá se, že vyhláška bude vydána k 1. lednu 2026, aby plynule navázala na účinnost novely zákona. V době uzavírky tohoto čísla časopisu ovšem její znění nebylo dokončeno. Nedá se tedy vyloučit, že od ledna 2026 tak bude podmínka obsažená v § 6 odst. 1 nenaplněna, což může způsobit výkladové nejasnosti ohledně dalšího postupu v případech škod způsobené vlkem.

Novela zákona dále stanoví, že náhradu škody na turu, ovcí nebo koze lze poskytnout jen tehdy, pokud byla zvířata v době vzniku škody řádně evidována v souladu s plemenářským zákonem a byla vedena na hospodářství evidovaném v informačním systému ústřední evidence. Tím se vylučuje možnost náhrady pro subjekty, které tato zvířata chovají mimo zákonný rámec.

Rozsah náhrady škody

Dosavadní právní úprava stanovovala v § 7 odst. 1 pevné částky jednorázového odškodnění pro pozůstalé a náhradu nákladů spojených s pohřbem a léčením, čímž se odchylovalo od obecných zásad náhrady škody podle občanského zákoníku. Novela zákona od tohoto přístupu opustila a nově odkazuje na podmínky a rozsah stanovené v občanském zákoníku, s výjimkou ustanovení občanského zákoníku upravující peněžité dávky, které jsou zákonem výslovně vyloučeny. Současně se pro určení výše náhrady škody nově vyžaduje znalecký posudek. Ačkoliv z dostupných informací dosud nebyl v praxi řešen případ škody na životě a zdraví způsobené vybraným živočichem, lze tuto změnu vnímat jako systémově správnou – přispívá k objektivnímu a spravedlivému posuzování výše škody.

Povinnost předložit posudek se nově výslovně vztahuje i na případy škod na psech a rybách. U ryb tato povinnost platila již před novelou. Na rozdíl od škod na zdraví nebo životě člověka, kde je vyžadován znalecký posudek, je u škod na psech a rybách možné zvolit buď znalecký nebo odborný posudek. Náklady

na jejich vyhotovení se zároveň za zákonem stanovených podmínek (v případě odborného posudku maximálně do výše 5 000 Kč) stávají součástí celkové škody.

Novela dále stanoví, že náležitosti posudků a kvalifikační požadavky na jejich zpracovatele určí prováděcí právní předpis – vyhláška Ministerstva životního prostředí (viz § 7 odst. 3). Stejně jako v případě očekávané vyhlášky týkající se technických a organizačních opatření v souvislosti se škodami vlka obecného i zde zákon předpokládá, že vyhláška vstoupí v účinnost k 1. lednu 2026.

Uplatnění nároku náhrady škody

Je třeba pamatovat na skutečnost, že samotné žádosti o náhradu škody musí vždy předcházet ohlášení škody. Bez předchozího ohlášení škody v souladu se zákonem není možné o náhradu škody požádat. Vzniklá škoda se ohlašuje místně příslušnému orgánu ochrany přírody, a to podle místa, kde ke škodě došlo. Podle dosavadní právní úpravy (platné do 31.12.2025) se vzniklá škoda ohlašuje do 48 hodin od jejího zjištění. Od 1. ledna 2026 platí, že se škoda způsobená vlkem obecným, medvědem hnědým nebo rysem ostrovidem ohlašuje bezodkladně po jejím zjištění. Tato lhůta je stanovena za účelem umožnění včasného místního šetření, při kterém se ověřuje příčina a rozsah škody. Pokud ohlášení neproběhne včas a příčinu škody nelze jednoznačně určit, nárok na náhradu škody zaniká.

U ostatních druhů, tedy škod způsobených vydrou říční, losem evropským, bobrem evropským, a do konce roku 2026 také kormoránem velkým, je stanovena lhůta ohlášení do 30 dnů ode dne zjištění vzniku škody. Delší lhůta odráží charakter škod, které v případě zmíněných druhů vznikají často kontinuálně, a umožňuje přiměřený čas pro jejich zdokumentování i provedení místního šetření.

Novela zákona zároveň upravuje pravidla samotného místního šetření. Kromě dodržení lhůt pro ohlášení a provedení místního šetření se nově posuzuje také splnění podmínky přijetí dostupných a přiměřených opatření k zabránění vzniku škody, jak ji stanoví § 6 odst. 1 zákona.

Další významnou změnou je zrušení povinnosti předkládat potvrzení veterinárního lékaře o příčině úhynu zvířete. Tuto skutečnost může ověřit sám příslušný orgán ochrany přírody v případě pochybností o příčinách úhynu.

Pro uplatnění nároku na náhradu škody je nutné dodržet zákonem stanovené lhůty pro předložení žádosti o poskytnutí náhrady. Stále platí, že v případě škod na životě nebo zdraví člověka se žádost předkládá do 2 let od vzniku škody. V ostatních případech nově platí lhůta předložení žádosti (nejpozději) do 30 dnů ode dne, kdy se o vzniku škody a její výši poškozený dozvěděl, nejpozději však do 31. března kalendářního roku následujícího po roce, ve kterém ke škodě došlo. Tato lhůta má prekluzivní povahu a její nedodržení znamená zánik nároku.

Zákon reflektuje situace, kdy není možné škodu okamžitě vyčíslit. Lhůta 30 dnů nezačíná běžet dnem, kdy ke škodě došlo, ale až od okamžiku, kdy má poškozený dostatek informací k formulaci žádosti, zejména o celkové výši škody. V tomto ohledu je tedy lhůta subjektivní. To se může týkat zejména situací, kdy poškozený musí – nebo se rozhodne – doložit výši škody pomocí odborného nebo znaleckého posudku, jehož vypracování může být časově náročné. Nicméně bez ohledu na den, kdy se poškozený o škodě a její výši dozvěděl, platí také lhůta absolutní – žádost musí být nejpozději do 31. března následujícího roku doručena příslušnému orgánu. Žádost o poskytnutí náhrady škody se předkládá příslušnému orgánu ochrany přírody písemně spolu s doklady a podklady potřebnými pro posouzení nároku na náhradu škody.

Novela zákona zrušila přílohu č. 1, která stanovila obsahové náležitosti žádosti, nově bude toto upraveno vyhláškou Ministerstva životního prostředí. Důležité je upozornit, že se na postup orgánů ochrany přírody při vyřízení žádosti o poskytnutí náhrady škody nepostupuje podle správního řádu. Zákon stanoví základní procesní pravidla v § 9.

Závěr

Novela zákona č. 115/2000 Sb., přijatá zákonem č. 70/2025 Sb., představuje komplexní revizi systému náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy. Lze shrnout, že směřuje k vyšší odpovědnosti poškozených, větší srozumitelnosti nároků a lepší ochraně veřejných prostředků. Zároveň však vyvolává některé otázky, například ohledně výkladu pojmu „dostupná a přiměřená opatření“ nebo podoby a včasného přijetí prováděcích vyhlášek, které budou mít další dopad na praxi a uplatňování nároků na náhrady vzniklých škod. Zákon předpokládá rozvedení řady bližších formálních, technických a dalších požadavků právě v těchto vyhláškách.

Praxe ukáže, zda nová právní úprava naplní očekávání v oblasti rovnováhy mezi ochranou přírody a ochranou práv poškozených subjektů. *De lege ferenda* je také nutné se zamyslet nad smyslem opakovaného vyplácení škod způsobených kormoránem velkým, který není zvláště chráněným živočichem, a přesto představuje největší podíl z každoročně státem vyplacených částek na základě zákona č. 115/2000 Sb. Čím dál častěji se také objevují nové podněty pro zařazení dalších druhů mezi vybrané zvláště chráněné druhy živočichů (například ještěb lesní). V neposlední řadě je také úkolem příslušných resortů vyřešit systémový nedostatek v případech vyplácení náhrad škod státním podnikům, a to zejména v souvislosti se škodami způsobených bobrem evropským na lesních porostech.

O autorkách článku:

Mgr. Veronika Tomášková a Mgr. Kateřina Španihelová působí na Ministerstvu životního prostředí.

AMENDMENT TO THE ACT ON COMPENSATION FOR DAMAGE CAUSED BY SELECTED SPECIALLY PROTECTED ANIMALS: NEW RULES AND PERSISTENT CHALLENGES

Abstract

On March 19, 2025, Act No. 70/2025 Coll. was published in the Collection of Laws of the Czech Republic, amending Act No. 166/1999 Coll. on veterinary care and on amendments to certain related acts (the Veterinary Act), as amended, and other related acts. One of the related acts is Act No. 115/2000 Coll., on compensation for damage caused by selected specially protected animals, as amended. The article discusses the positive and negative aspects of this amendment to the act.

Keywords: Compensation for damage, Specially protected animals, Compensation for damage paid by the state.